

Český stát v 11. – 12. století

Více viz: <https://www.malinovysvet.cz/dejiny/vrchstred.htm>

Oldřichův syn kníže **Břetislav I.** (svou německou nevěstu Jitku ze Schweinfurtu unesl z kláštera) vydal první český zákoník – **Dekreta Břetislavova** (lat.). Také potvrdil dosavadní **seniorátní řád** při nástupnictví: novým knížetem se stává vždy nejstarší mužský člen rodu. **Římský král Jindřich III.** usiloval o začlenění Českého knížectví do římské říše. Břetislav jej nejprve porazil v pohraniční **bitvě u Brůdku (1040)**, ale již r. **1041** mu **u Prahy** podlehl. Jindřich pak přinutil Břetislava, aby jej v Německu v ponižujícím ceremonálu požádal o odpuštění a slíbil mu věrnost; Jindřich mu následně udělil České knížectví v léno – tak se **český stát stal členem nadnárodní Svaté říše římské.**

V r. **1054** došlo k rozdělení – **Velkému schizmatu** – dosud formálně **jednotné křesťanské církve** na dvě již zcela samostatné části: **(1) západní křesťanství: katolická církev** v čele s římským papežem a **(2) východní křesťanství: společenství pravoslavných (ortodoxních) církví.**

Tehdy zesílila **mocenská ofenziva papežů** – zejména v již zmíněném **boji o investituru**. Břetislavův syn, kníže **Vratislav II.** († 1092), vojensky pomohl římskému králi **Jindřichu IV.** v jeho boji proti papeži Řehoři VII., který proti Jindřichovi podněcoval vnitroněmecký odboj (a ke smíru se neodhodlal ani při setkání s vynuceně pokorným Jindřichem na italském hradě Canossa). Čeští bojovníci se dokonce podíleli na dobytí Říma, kdy Jindřich Řehoře svrhl a od jeho nástupce se dal korunovat na císaře. V r. **1085** císař Jindřich IV. udělil **Vratislavovi** (první český) **královský titul (král Vratislav I.)**. Ve Vratislavově době

bylo také zřízeno (1063) **Olomoucké biskupství.**

Během 11. století se Svatá říše římská rozdrobila na mnoho států střední i malé velikosti.

Vratislavův syn **Soběslav I.** uštědřil tvrdou porážku útočícímu římskému králi Lotharu III. (**bitva u Chlumce** v Podkrušnohoří **1126**); získal pak **kurfiřtskou pozici** pro české panovníky. Soběslavův syn, kníže **Vladislav II.** († 1174), se zúčastnil jedné z křížových výprav do Orientu.

V **11. století** totiž **nejvýchodnější Středomoří** obsadil turkický národ **Turci**: přijali islám, vytvořili **Seldžuckou říši** (název podle dynastie), omezili rozsah Byzance a získali také egyptský trůn. Papežové vyhlásili postupně **sérii křížových výprav (11. – 13. století)** mezinárodního křesťanského vojska za **osvobození Svaté země (Palestiny)** od muslimů; ve skutečnosti však hlavním důvodem byla snaha ovládnout mimoevropské oblasti pro kolonizaci, která by ulevila Evropě, jejíž obyvatelstvo v důsledku agrární revoluce početně narostlo. Křížáci (vojáci pod znamením kříže) obsadili **Jeruzalém** se širším okolím, ale jen **dočasně.**

Křížové výpravy významně přispěly k rozvoji **rytířství**. Někteří zúčastnění panovníci – **anglický král Richard I. Lví srdce, římský císař Fridrich I. Barbarossa** aj. – se tu proslavili. A právě Fridrich Barbarossa povýšil r. **1158 Vladislava** na druhého **českého krále** a ten mu pak pomohl v boji proti italským odpůrcům (dobytí Milána aj.). Vladislavovou druhou manželkou byla Němka

Judita Durynská, patronka výstavby významného **kamenného (Juditina) mostu** přes Vltavu v Praze.

Románská kultura

Prvním postantickým univerzálním kulturním slohem se stal **románský sloh (10. – 13. století; název podle Říma)**. **Architektura** se vyznačuje silnými zdmi z kamenných kvádrů, kompaktností půdorysu, uplatňováním půlkruhového oblouku a umírněných dekorativních prvků (sdružená okna, ústupkový portál, obloučkový vlys...). **Sochařství** bylo úzce spjato s architekturou, těžištěm **malířství** (nástěnné i knižní malby) se stala kolorovaná kresba. Pro **české prostředí** jsou příznačné **rotundy** s výklenkem apsidou (rotundy ve Starém Plzenci, ve Znojmě s unikátní freskovou výzdobou věnovanou Přemyslovcům, v Praze, na hoře Říp), ale existují i románské **hrady** (Přimda, Landštejn aj.). Pražský kněz **Kosmas** napsal *Kroniku Čechů* (lat.).

Poslední Přemyslovci (1198 – 1306)

Pod pojmem *poslední Přemyslovci* rozumíme souvislou řadu českých králů: nástupnictví se začalo řídit principem *primogenitury*, kdy trůn získává nejstarší syn. Proto také je éra posledních Přemyslovců nesena ucelenou koncepcí, jejímž základem je **kulturní propojování se západní Evropou** a **politická nezávislost** opřená o vytváření **přemyslovských personálních unií** se sousedními státy. Rozvinula se **kolonizace** a zakládání **měst**, ze západu dorazila **gotická kultura**.

Přemysl I. Otakar (králem 1198 – † 1230; manželky Adléta Míšeňská /Něm./ a pak Konstancie Uherská): usiloval o trvalé povýšení českého státu na království. Svým vlivem se zasloužil o to, že římským králem byl zvolen Fridrich Štaufský, král jihoitalského Sicilského království, která nebylo součástí Svaté říše římské. Fridrich pak v r. **1212** vydal Přemyslovi

Zlatou bulu sicilskou: zlatem pečetěnou listinu, která potvrdila českým panovníkům trvalý královský titul a právo české šlechty volit krále.

Václav I. (Jednooký; králem 1230 - † 1253; + Kunhuta Štaufská /Něm.): **kolonizaci vnitřní** (českým obyvatelstvem) začal doplňovat **kolonizací vnější** (hlavně z Německa). V době **moravského vpádu Mongolů** vojensky znemožnil útočníkům proniknout do Čech. Za Václavovy vlády působily dvě ženy, jež vybudovaly kvalitní péči o nemocné: Václavova sestra, řeholnice **Anežka Přemyslovna**, a šlechtična **Zdislava z Lemberka**: obě byly **svatořečeny** (1989 a 1995). Anežčina sestra Markéta byla provdána za dánského krále Valdemara II. (královna **Dagmar**).

Přemysl II. Otakar (Král železný a zlatý; králem 1253 – † 1278): podle plánu svého otce se oženil s o generaci starší **Markétou Babenberskou**, dědičkou Rakouska (ačkoli bylo jasné, že z tohoto manželství nevzejdou žádní potomci). Tak se stal **rakouským vévodou**. Později získal ještě některé další alpské země a také Chebsko. Jeho značné bohatství kořenilo nejen v **českých zlatých dolech**, ale také v příjmech z četných **královských měst**, která založil: Čáslav, České Budějovice, Děčín, Kolín, Malá Strana

v Praze, Písek, Ústí nad Labem, Leoben, Marchegg aj. Vybudoval či rozšířil mnohé **hrady**: Bezděz, Křivoklát, Špilberk, Zvíkov aj.

Přemysl II. Otakar v r. **1260** v **bitvě u Kressenbrunn** na Moravském poli (= rakouský břeh řeky Moravy) uhájil Rakousko vítězstvím nad Uhry.

Po bitvě Přemysl prosadil, že církev prohlásila jeho sňatek s Markétou za neplatný, a oženil se s **uherskou princeznou Kunhutou** (syn Václav /II./, * 1271), což vyvolalo negativní odezvu u rakouské šlechty. Přemyslovy ambice ovšem rostly: usiloval o dosažení římského trůnu. byl jediný Přemyslovec, který měl šanci usednout na římském trůnu. Církevní autority si hleděl naklonit tím, že se zúčastnil **křížové výpravy do pohanského Pobaltí**. Němečtí kurfiřti zvolili římským králem hraběte Rudolfa I. Habsburského. Proti Přemyslovi jako proti příliš mocnému vládcí **povstaly šlechta rakouská a česká** (té stál v čele Závaš z Falkenštejna z jihočeského rodu Vítkovců). V r. **1276 Rudolf ovládl Rakousko**. Přemysl proti němu zaútočil, ale část české šlechty mu vojsko neposkytla. V **bitvě u Suchých Krut na Moravském poli r. 1278** Rudolf Přemysla drtivě porazil a sám Přemysl padl.

Rudolf svěřil správu Čech německému markraběti Otovi Braniborskému: ten během 5 let zemi vyplenil. Přemyslův syn Václav byl oženěn s Rudolfovou dcerou Gutou (syn Václav /III./, * 1289).

Václav II. (králem 1283 – † 1305) od začátku vystupoval jako sebevědomý a nezávislý panovník. Učinil z Českého království nejbohatší evropský stát a sám se stal zřejmě nejmocnějším evropským panovníkem své doby:

Na počátku Václavovy samostatné vlády došlo k mohutnému rozvoji těžby v **nových stříbrných dolech** na východ od Prahy, kolem nichž vyrostlo město **Kutná Hora**. Šlo o nejvýznamnější těžební středisko v celých dějinách Českých zemí. Již kolem r. 1300 zde bylo dosaženo těžebního maxima 25 000 - 30 000 kg stříbra ročně, což představovalo **asi 41 % evropské produkce**. České království se tak rychle stalo nejbohatším státem v Evropě. Důsledky byly tři: hospodářský rozkvět, další příliv cizích kolonistů a nabídka korun polské a uherské.

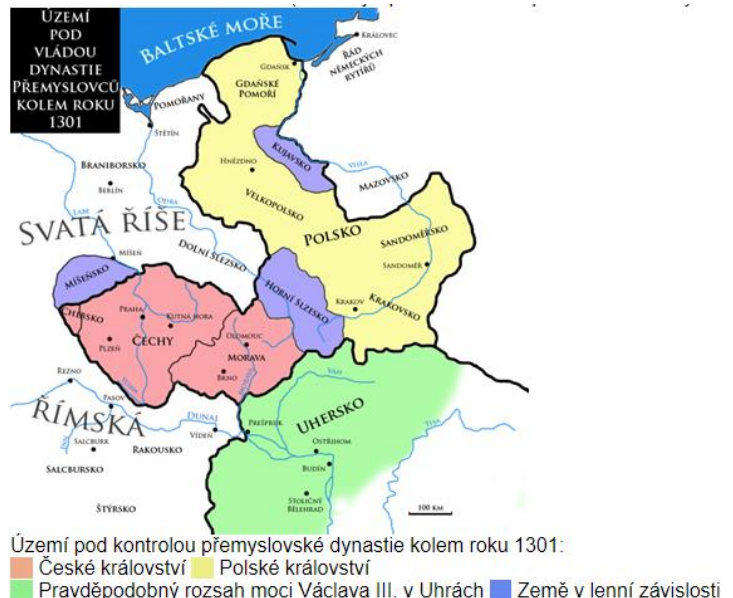
Václav nejprve získal (r. 1291) znovu **Chebsko** (držel je do r. 1304) a částečnou svrchovanost nad **Těšínskem** na česko-polské hranici. V r. 1297 zemřela Guta.

R. **1300** Václav provedl **měnovou reformu**: začal razit stříbrné **pražské groše** (1 mince = necelé 4 g), zrušil brakteáty (i přežívající denáry) a zakázal platby v nemincovním drahém kovu. Tím zavedl panovnický (státní) **monopol** (výhradní právo) na výrobu platidel, čímž dále zesílil obohacování státní pokladny. Pražské groše se razily až asi do r. 1547, tedy téměř čtvrt tisíciletí – celkem bylo vyraženo asi půl miliardy těchto mincí. Byly hodnotné a staly se vzorem i pro jiné státy (Polsko, Uhry).

V téměř roce **Poláci** korunovali Václava na krále (svého krále Přemysla II. Velkopolského zavraždili r. 1296).

V letech **1300 – 1305** byl na popud Václava II. vypracován horní zákoník ***Ius regale montanorum***, jenž kodifikoval mincovní reformu i s jejími důsledky.

V r. **1301** vymřela první uherská dynastie Arpádovců a vzápětí byl dvanáctiletý **králevic Václav**, syn Václava II., korunován na **uherského krále**, byť jej část uherské šlechty neuznala. V r. 1303 se dvaatřicetiletý Václav II. oženil se sedmnáctiletou Piastovnou **Eliškou Rejčkou**, dcerou

Přemysla II. Na počátku 14. století byl cíl posledních Přemyslovců splněn. O prvořadě hospodářské pozici jejich státu nikdo nepochyboval, navíc přímo ovládali tak velké území (přes 250 000 km²) jako tehdy žádný jiný evropský rod. Jen římský císař jim mohl být rovnocenným soupeřem. A ovšem příroda. Skutečnost, že oba Václavové, otec a syn, byli ve své době jedinými přemyslovskými muži, nemilosrdně odhalovala rozhodující slabinu středověkých říší: byly budovány jen na základě spojení mezi dynastiemi a trůny, nikoli na spolupráci celých národů.

V r. **1305** Václav II. nečekaně zemřel (na tuberkulózu) v pouhých 34 letech) a vlády se ujal **Václav III.**:

Václav III. (králem 1305 – 1306):

Čtrnáct dní po otcově smrti se oženil s **Violou Těšínskou** z rodu Piastovců. V Polsku však vypuklo protipřemyslovské povstání šlechty. V r. **1306** Václav zahájil proti odbojníkům tažení, ale 4. srpna byl v Olomouci probodnut najatým vrahem – toho vzápětí královská stráž ubila, a tak už se nikdy nedozvíme, kdo jej poslal. Václavovou smrtí **vymřeli Přemyslovci po meči** (zbyly jen sestry Václava II.). Dynastie vládla asi 425 let, z toho 302 let nepřetržitě (jde o dva rekordy českých dějin).

Vymřením Přemyslovců samozřejmě skončila personální unie Českého království s Polskem a Uhrami. Následovaly 4 roky bojů o český trůn mezi dvěma vévody: **Jindřichem Korutanským** (původně vládl v alpských Korutanech a Tyrolích a českým králem byl r. 1306 a v l. 1307 - 1310) a rakouským **Rudolfem I.** (z rodu Habsburků, ale jen příbuzný s vítězem od Suchých Krut, byl českým králem v 1306 - 1307). České země zaznamenaly částečný úpadek a špičky šlechty začaly hledat nového schopného panovníka.

Václav II. (králem 1283 – † 1305) od začátku vystupoval jako sebevědomý a nezávislý panovník. Vrchovatě využil mimořádně výnosných nových **stříbrných dolů v Kutné Hoře**; začal s ražbou hodnotné mince – **pražského groše**. Získal také **polský trůn** (když ovdověl, jeho druhou manželkou se stala polská princezna Eliška Rejčka). **Pro** svého syna **Václava III.** zajistil ještě **uherskou královskou korunu**. Zemřel však velmi mladý. Proti **Václavu III. (králem 1305 – † 1306; + Viola Těšínská /Pol./)** vypuklo povstání polské šlechty, a když Václav chtěl proti němu zasáhnout vojensky, byl zavražděn najatým vrahem v Olomouci. **Přemyslovci tak vymřeli po meči** (v mužské linii).